

Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksleri ve Epistemik Adalet: Avrupa Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü Endeksi Üzerine Bir İnceleme

Gonca Oğuz Gök

Marmara Üniversitesi

[ORCID: 0000-0002-8056-8952](https://orcid.org/0000-0002-8056-8952)

goncaoguzgok@gmail.com

Öz

Yerel bilgiyi bölgesel/küresel bir platforma taşımak ve böylelikle yeni kavramlar sunma çabalarında uluslararası toplumsal cinsiyet eşitsizliği endeksleri ve göstergeleri, konu üzerine bilgi üretimi ve yayılmasında önemli bir referans haline gelmiştir. Bu endekslerin zamanla hem akademisyenler hem de politika yapımcılar tarafından toplumsal cinsiyet eşitliğini değerlendirmek için başvuru kaynakları olarak kullanımı artsa da aynı zamanda eksiklikleri ve iyileştirilmesi gereken alanlar konusunda sıkça eleştirilmektedirler. Bu çalışmada Avrupa Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (EIGE) toplumsal cinsiyet eşitsizliği endeksi (GEI)'nin diğer uluslararası endekslerle karşılaştırması yapılacak ve toplumsal cinsiyete dayalı bilginin oluşumunda ve yayılımında nasıl bir epistemik adaletsizliğe neden olduğu sorusu ele alınacaktır. Bu amaçla eleştirel bir bakışla endeksin göstergeleri, metodolojisi ve kullanım alanları derinlemesine analiz edilecektir. Çalışma ile toplumsal cinsiyet eşitsizliği endeksleri konusunda akademik tartışmayı ilerletmeyi, endeks üretiminde kavramsallaştırma, veri üretimi/kullanımı ve ölçüm üzerine odaklanarak, endekslerle ilgili araştırmalardaki epistemik adaletsizlikleri görünür kılmayı ve dolayısıyla toplumsal aktivizm ve savunuculukta veri kullanımının önemini vurgulamayı amaçlıyoruz.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği, Epistemik Adalet, Avrupa Birliği, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi

•••••

Geliş tarihi: 22 Eylül 2024 • Kabul tarihi: 14 Kasım 2024

•
Araştırma Makalesi

<http://federgi.ankara.edu.tr>

federgi • 2024 • özel sayı/FEJUST • 23-55
DOI: 10.46655/federgi.1554240

Gender Inequality Indices and Epistemic Justice: A Review of the European Institute for Gender Equality Index

Gonca Oğuz Gök

Marmara University

[ORCID: 0000-0002-8056-8952](https://orcid.org/0000-0002-8056-8952)

goncaoguzgok@gmail.com

Abstract

In efforts to bring local knowledge to a regional/global platform and introduce new concepts and definitions, international gender inequality indices and their selected indicators have become important references in the production and dissemination of knowledge related to gender inequality. Although the use of these indices by both academics and policymakers to assess gender inequality has increased over time, they are frequently criticized for their insufficiency in doing so and areas in need of improvement for better measurement. This study addresses the question of how the European Institute for Gender Equality (EIGE) Gender Equality Index (GEI) contributes to epistemic injustice related to gender inequality. To this end, the indicators, methodology, and uses of the GEI index will be critically analyzed focusing on its conceptualization, indicators, data use and measurement. The study aims to advance critical academic discussions on gender inequality indices by highlighting the epistemic injustices in an effort to emphasize the importance of data use in social activism and advocacy.

Keywords: Gender Inequality, Epistemic Justice, European Union, Gender Inequality Index

•••••

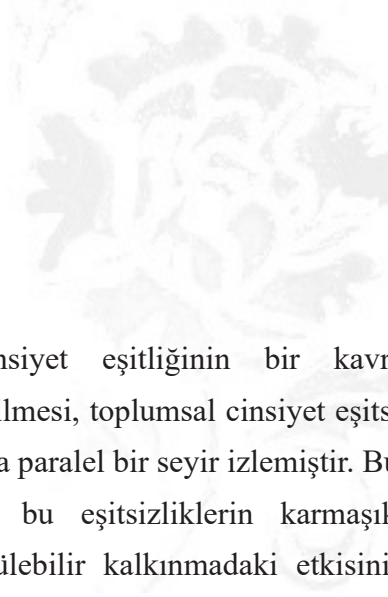
Arrival date: 22 September 2024 • Acceptance date: 14 November 2024

•

Research Article

<http://federgi.ankara.edu.tr>

federgi • 2024 • special issue/FEJUST • 23-55
DOI: 10.46655/federgi.1554240

Giriş¹

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin bir kavram olarak kalkınma tartışmalarına dahil edilmesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ölçülmesine duyulan ilginin artışıyla paralel bir seyir izlemiştir. Bu artan ilgi ile toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, bu eşitsizliklerin karmaşık yapısının ekonomik gelişmişlik ve sürdürülebilir kalkınmadaki etkisini inceleyen uluslararası kuruluşların gündemine alınmaya başlanmıştır. (Bongaarts 1994). Dahası bu göstergeler, sayısal verilerle ihlalleri ve eşitsizlikleri görünür kılarak, insan hakları normlarına uyumu ve ilerlemeyi değerlendiren, küresel yönetişimde sivil toplumdan uluslararası örgütlere kadar çok çeşitli aktörlerin yer aldığı ve aynı zamanda da kullandığı birer bilgi kaynağı haline gelmiştir (Merry 2009).

Günümüze geldiğinde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin farklı

¹ Bu çalışma "Sürdürülebilir Kalkınmada Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksinin Geliştirilmesi ve G20 Ülkeleri Analizi" başlıklı, 123K466 numaralı TÜBİTAK 1001 projesinden üretilmiştir.

boyutlarına odaklanan ve ülkeler arası karşılaştırma yapmayı hedefleyen pek çok endeksin ve göstergenin geliştirilmiş olduğu görülmektedir. Göstergeler günümüzde dünya genelinde çeşitli sosyal adalet ve reform stratejilerinin değerlendirilmesi ve teşvik edilmesi için yaygın olarak kullanılmaktadır. Hukukun üstünlüğü, kadına yönelik şiddet ve ekonomik kalkınma gibi birçok alanda göstergeler mevcuttur. Bunlar uluslararası alanda kabul görmüş endeksler olmakla birlikte, aynı zamanda pek çok eleştiriye de maruz kalmaktadırlar (Merry 2009).

Her şeyden önce, “evrensel” olanın belirlenmesi süreci güç dinamikleri tarafından da şekillendirilebilmektedir. Bu bağlamda, ülkeler arası karşılaştırma yapmaya yarayan göstergeler, genellikle Küresel Kuzey ülkelerinde kavramsallaştırılmalarına dayanmakta ve bilgi üretiminde Küresel Güney ülkelerinin yerel öncelikleri ve sorunları tanımlamada yetersiz kalmaktadır (Merry 2009). Uluslararası endeksler aynı zamanda göstergelerin seçimleri ve bir araya getiriliş metodolojileri açısından da feminist ekonomistler tarafından sıklıkla eleştirilmektedir. Permanyer (2013a), BM Kalkınma Programı’nın Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi (GII)’nin kadınlara özgü ve kadın-erkek karşılaştırmalı göstergelerini bir araya getirerek önemli kavramsal ve metodolojik sorunlar yarattığını belirtmektedir. Bu durumun göstergelerden hareketle toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikleri yorumlamayı güçleştirdiğini ileri sürmektedir. (Permanyer 2013b).

Uluslararası endekslere yönelik bir diğer eleştiri ise, Batı ana akımına (özellikle istihdamla ilgili alanlara) yakınlık gösteren alanların daha kolay bir şekilde göstergelere dönüştürülebilmesidir (Verloo ve van der Vleuten 2009). Bunun en önemli örneklerinden birisi de bu çalışmanın konusu olan EIGE Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi olarak karşımıza çıkmaktadır. EIGE göstergelerin ülke performansını karşılaştırma ve sıralama amacıyla kullanıldığı durumlarda, veri üretim sürecini kontrol eden aktörler, bu yanlılığı kendi avantajlarına kullanabilecekleri ve bunun da sorunların gerçek kaynaklarını

gösterememe ve dolayısıyla da toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik ilerlemeyi olumsuz etkileme potansiyeli dolayısıyla sıklıkla eleştirilmektedir (Verloo ve van der Vleuten 2009).

Permanyer (2015), EIGE'nin GEI endeksi üzerinde yaptığı çalışmada, endeksteği ülke skorlarının, ülkeler içerisindeki toplumsal cinsiyete dayalı farklılıklarından ziyade, büyük ölçüde, ülkeler arasındaki genel başarı seviyelerindeki farklılıklardan kaynaklandığı öne sürülmektedir. Bu durum da düşük gelirli ülkelerin toplumsal cinsiyet normları veya ayrımcı uygulamalarla ilgili olmayan faktörler nedeniyle haksız yere cezalandırılması anlamına gelebilmektedir. Schmid ve Elliot (2023), EIGE'nin mevcut metodolojisine ve endeksine dair genişletilmiş daha güncel bir eleştiri sunarak, şeffaflık eksikliği, sayısal metodoloji, hesaplama yöntemleri ve göstergelerin ağırlıklandırılmasıyla ilgili problemlerin altını çizerek, metodolojik tercihlerinin endeks hesaplamasında daha düşük GSYİH'ye sahip ülkelerin haksız yere cezalandırılmasına yol açtığını tespit etmiştir. Bu durumun görece zengin ülkelerdeki toplumsal cinsiyet ilerlemesine dair önyargıları pekiştirdiğini ileri sürmüştür (Schmid ve Elliot 2023). Dolayısıyla endeksler toplumsal cinsiyete dayalı verinin bilgiye dönüşmesinde önemli bir araç olurken, bunun tersi olması durumunda da ülke içi iyileştirmeler için etkili politikaların geliştirilememesine de neden olabilmektedir. Nitekim endeks verileriyle oluşturulan politikalar, gerçek sorunları ele almak yerine yüzeysel farklılıklarla başa çıkmaya çalışarak çoğu zaman etkisiz kalabilmektedir.

Diğer bir deyişle, küresel göstergelerin üretiminde bağlam/kavramsal çerçeve, veri eksikliği, metodoloji ve hesaplama yöntemi gibi birçok unsur bu göstergelerin bilgilendirici değerini azaltmakta ve hem zengin Küresel Kuzey hem de gelişmekte olan Küresel Güney ülkelerinde kadınların durumunu basite indirgenmiş bir şekilde yansıtmaktadır. Bu da toplumsal cinsiyete dayalı bilginin üretimince bir epistemik adaletsizlik oluşmasına neden olmaktadır (Schmid ve diğerleri 2023).

Bu çalışma, Avrupa Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (EIGE) tarafından hazırlanan toplumsal cinsiyet eşitliği endeksini (GEI) diğer uluslararası endekslerle karşılaştırmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, bu endeksin toplumsal cinsiyete dayalı bilgi üretimi ve yayılımında nasıl bir epistemik adaletsizliğe yol açtığı sorusunu inceleyecektir. Bu amaçla, endeksin göstergeleri, metodolojisi ve kullanım alanları eleştirel bir perspektifle derinlemesine analiz edilecektir. Bu amaçla, makale üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, literatürde sıklıkla kullanılan uluslararası toplumsal cinsiyet eşitsizliği endekslerinin oluşum süreci karşılaştırmalı bir şekilde ele alınacak ve toplumsal cinsiyete dair bilginin oluşumunda güçlü ve zayıf yönleri tartışılacaktır. Bir sonraki bölümde epistemik adalet kavramı ele alınacak ve bilgi üretimi ve bilginin yayılımında kavramın analitik gücü değerlendirilecektir. Üçüncü bölümde ise Avrupa Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (EIGE) tarafından hazırlanan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksinin (GEI) toplumsal cinsiyete yönelik bilginin yayılımında kavramsal çerçeve, kullandığı metodoloji ve veri analizi boyutuyla nasıl bir epistemik adaletsizliğe neden olduğu sorusu, diğer uluslararası endekslerle karşılaştırmalı bir şekilde ele alınacaktır.

Uluslararası Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksleri

Göstergelerin bilgi ve yönetim aracı olarak kullanımını eskilere dayanmakla birlikte, günümüzde küresel yönetimdeki göstergeler daha çok iktisadi ve kalkınma konularında yoğunlaşmıştır. Dahası devletlerin insan hakları normlarına yönelik performanslarını izlemek için göstergelere olan ilgi de artmıştır (Merry 2009). İkinci Dünya Savaşı sonrası kalkınma çalışmalarında toplumsal cinsiyete yönelik ilgi, gayri safi milli hasıla ve kişi başına düşen milli gelir gibi ekonomik göstergelerde kadın ve erkek arasındaki farklarla ilişkiliydi. Bu yaklaşım, Birleşmiş Milletler'in (BM) "Kalkınmada Kadın" (Women in Development - WID) adıyla bilinen bakış açısında da görülmektedir. Bu

bakış açısına göre, kadınların kalkınma programları aracılığıyla piyasalara ve kalkınma gündemlerine dahil edilmesi amaçlanmıştır (Kardam, 1987). Ancak, WID yaklaşımı çerçevesinde kadınların karşılaştığı ayrımcılıkların kaynakları sorgulanmadan, kadınların kalkınma planlamalarına yalnızca “dahil edilmesi” anlayışı belirleyici olmuştur (Unterhalter, 2005).

1970’lerden sonra toplumsal cinsiyete dayalı güç ilişkilerinin kalkınmadaki rolünü vurgulayan “*Gender and Development-Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma*” bakış açısı ortaya çıkmıştır (Jaquette 2017). GAD, eşitsizliklere politik olarak da yaklaşılması ve meydan okunması gerektiği görüşünden hareketle, toplumsal cinsiyeti güç ilişkileri ve yapısal boyutuyla ele almayı hedeflemiştir. GAD yaklaşımının kalkınma çalışmalarına ve sonrasında oluşturulacak endekslere en büyük katkılarından birisi, günlük gıda, su, barınma gibi temel ihtiyaçlarla; yasal sistemlerdeki ayrımcılık, aile içi şiddet, siyasi temsildeki eksiklikler ve iş yerinde ayrımcılık gibi konular arasında yaptığı temel ayırmadır. Bu yaklaşım ile feminist hareket içinde Küresel Güney perspektifi ve toplumsal cinsiyete dayalı güçlenme (gender empowerment) tartışmaları da öne çıkmıştır (Cornwall ve Rivas, 2015; Beck, 2017; Abou-Habib ve diğerleri, 2020).

Bu gelişmelere ek olarak, post-yapısalcı düşünürler, üçüncü dünyaya yönelik kalkınma yaklaşımlarını metodolojik ve uygulama boyutuyla eleştirerek, toplumsal cinsiyetin, akışkan ve değişken kimlikler ile yakın ilişkisini vurgulamışlardır. Bu bakış açısı, kolonyal gözle veri toplamada kadınların nasıl “sessizleştirildiğini” ve “silindiğini” görünür kılmayı amaçlamıştır (Unterhalter, 2005). Arat, feminist yaklaşımların BM’de yıllar içerisinde toplumsal cinsiyet kavramsallaştırmasındaki değişime katkı sunmasına rağmen, halen birçok eylem planının liberal feminizm yaklaşımıyla sınırlı kalması dolayısıyla eleştirmiştir. Nitekim, liberal feminizm, kadınları erkek egemen yapılara entegre etmeyi amaçlarken, bu yapıların temel işlev ve dinamiklerini ve yarattığı eşitsizlikleri sorgulamamaktadır. Bu liberal feminist

yaklaşım, özellikle uluslararası örgütlerdeki endeks ve göstergelerde belirgin olarak kendini göstermektedir (Arat, 2015).

Özetle, WID ekonomik, GAD sosyolojik, post-yapısalcı yaklaşım ise dil ve kültürel analizlere odaklanmıştır. Bu yaklaşımlar BM tarafından kabul görmüş ve BM belgelerine yansımıştır. BM kalkınma yaklaşımının dönüşümünde ve 1990’larda BM Kalkınma Programı’nın toplumsal cinsiyet endekslerini oluşturmasında Amartya Sen ve Martha Nussbaum’un “yapabilirlik yaklaşımı” (capability approach) etkili olmuştur. “Yapabilirlik” kavramı, ilk kez Amartya Sen tarafından ortaya atılmıştır ve Sen ile Nussbaum tarafından geliştirilmiştir (Uyan Semerci 2010). Sen’in yapabilirlik yaklaşımı eşitliği insanların yapabilirlikleri çerçevesinde değerlendirmeyi öngörür (Unterhalter, 2005). Kalkınmanın yalnızca kaynak artışını değil, bireylerin yapabilirliklerini güçlendirmeyi ve özgürlük alanlarını genişletmeyi hedeflemesi gerektiğini savunur (Uyan Semerci, 2010). Sen, “yapabilirlik” kavramını insanların refahını sağlamak ve eşitsizlikleri daha doğru ölçmek amacıyla bir çerçeve olarak önerir. 1985 tarihli “Equality of What?” makalesinde Sen, “temel yapabilirlik eşitliği” kavramına atıfta bulunarak, bu yapabilirliklerin ölçülmesi için bir endeks önerir. Sen’e göre, insanlar sağlık, iş koşulları, iklim ve fiziki özellikler gibi birçok farklı nedenle çeşitlilik gösterir. Bu farklılıkları göz önünde bulundurmadan yalnızca birincil mallar üzerinden avantaj ölçümü yapmak eksik kalmaktadır (Sen, 1979).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yukarıda bahsi geçen çok boyutlu doğası, mevcut indekslerin yetersizliklerini daha belirgin hale getirmektedir. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği İndeksi (GII), kadınların toplumsal ve ekonomik yaşamda karşılaştıkları eşitsizlikleri ölçmek amacıyla Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından geliştirilmiştir. Bu indeks, kadınların üreme sağlığı, güç ve karar alma süreçlerine katılım ile ekonomik faaliyetlere katılım gibi üç temel boyutu değerlendirir (UNDP 2010). Ancak, GII’nin önemli bir eleştirisi, toplumsal cinsiyete dayalı yaşam koşulları ve sosyal

refahı yeterince yansıtamamış olmasıdır. Özellikle, toplumsal cinsiyet farklarının ölümlülük oranları ve yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini hesaba katmamaktadır. Dolayısıyla, toplumsal cinsiyete dayalı refah ve yaşam beklentisindeki farklılıklar, GII’de yeterince temsil edilmediği için kadınların gerçek durumunu yansıtmakta yetersiz kalmaktadır (Chant 2006).

Diğer yandan, Küresel Toplumsal Cinsiyet Uçurumu İndeksi (GGI), ekonomik fırsatlar, eğitim düzeyi, sağlık ve siyasi güç gibi dört temel boyutta toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır (Hausmann ve diğerleri 2006). GGI, ekonomik katılım ve fırsatlar açısından kadınların durumunu incelemesine rağmen, toplumsal cinsiyet normları ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet gibi sosyal boyutları yeterince kapsamamaktadır. Bu eksiklik, toplumsal cinsiyet eşitliğinin yalnızca ekonomik ölçütlerle değerlendirilemeyeceğini ortaya koymaktadır ve toplumsal cinsiyet normlarının yerel kültürel bağlamlarda nasıl şekillendiğini göz ardı etmektedir. GGI’nin odaklandığı boyutlar, sosyal yaşamda karşılaşılan cinsiyetçi uygulamaları ve normları göz ardı ettiğinden, kadınların gerçek yaşam koşullarını yansıtmakta yetersiz kalmaktadır (Ellsberg ve diğerleri 2008). Ayrıca, bu endeksin toplumsal cinsiyet eşitliğinin dinamiklerini ve toplumsal değişim süreçlerini yeterince yansıtamadığı eleştirisi de sıkça dile getirilmektedir (Beteta 2006).

Ayrıca, Sosyal Kurumlar ve Toplumsal Cinsiyet Endeksi (SIGI), toplumsal cinsiyet eşitsizliğini sosyal kurumsal boyutları üzerinden değerlendirmeyi hedeflemektedir. SIGI, ayrımcı yasalar, fiziksel bütünlük, sivil haklar gibi dört ana boyutu ele almaktadır (OECD 2019). Ancak, SIGI’nin önemli bir eleştirisi, toplumsal cinsiyet normlarının bireyler üzerindeki psikolojik ve sosyal etkilerini yeterince ele almamış olmasıdır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yalnızca hukuksal yapılarla değil, aynı zamanda toplumdaki genel algı ve normlarla belirlendiği göz önüne alındığında, bu durum toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin daha geniş bir çerçeveden, özellikle yerel bağlamda, değerlendirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır (Bardhan

ve Klasen 1999). Bunun yanı sıra SIGI'nin, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini yalnızca sosyal kurumsal yapılar üzerinden ele alarak bireylerin deneyimlerini ve bu deneyimlerin sosyal boyutunu yansıtmakta sınırlı kaldığı söylenebilir (Beetham ve Demetriades 2007).

Bu üç endeksin eleştirilerinin ortak noktası toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin çok boyutlu doğasını yansıtmakta yetersiz kalmalarıdır. Örneğin, GII'nin sağlık ve yaşam beklentisi gibi önemli sosyal göstergeleri yeterince yansıtamaması, kadınların toplumsal yaşamda karşılaştıkları zorlukları göz ardı etmektedir. Benzer şekilde, GGI'nin toplumsal cinsiyet normları ve şiddet gibi önemli sosyal boyutları kapsamaması, toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesinin eksik bir temele dayanmasına yol açmaktadır. SIGI ise, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini sadece yasal çerçevede ele alarak, bireylerin sosyal ve psikolojik durumlarını ve eşitsizliklerin bağlamsal yapısını göz ardı etmektedir.

Özellikle, kadınların ücretsiz iş gücünün göz ardı edilmesi, bu endekslerin önemli bir eksikliği olarak öne çıkmaktadır. Kadınların ev içi iş gücü ve bakım hizmetleri gibi görünmeyen işlerinin, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin hesaplanmasında dikkate alınmaması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması açısından büyük bir sorun teşkil etmektedir. BM Kalkınma Programı'nın 2024 raporuna göre kadınların ev içindeki ücretsiz çalışmaları ekonomiye önemli katkılarda bulunsa da bu katkılar ekonomik göstergelerde yer almamaktadır (UNDP 2024). Bu durum, kadınların ekonomik değerinin ve toplumsal rollerinin görünmez hale gelmesine yol açmakta ve dolayısıyla toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin daha da derinleşmesine neden olmaktadır (Schüler 2006). Bu noktada, kesişimsellik yaklaşımı, kadınların ekonomik ve sosyal rollerinin, yalnızca cinsiyet değil, aynı zamanda sınıf, ırk ve diğer sosyal kimlikler tarafından nasıl şekillendiğini de inceleyerek bu sorunların daha kapsamlı bir anlayışla ele alınmasına katkıda bulunabilir.

Kesişimsellik kavramı, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini daha derinlemesine anlamak için önemli bir bakış açısı sunar. Kesişimsellik, toplumsal cinsiyet, ırk, sınıf ve etnik köken gibi farklı sosyal kategorilerin bireylerin deneyimlerini nasıl şekillendirdiğini ve toplumsal cinsiyet eşitsizlikleriyle nasıl kesiştiğini inceler (Crenshaw 1989). Örneğin, yoksul kadınların yaşadıkları, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yanı sıra ekonomik ve sosyal sınıf farklarından da etkilenir. Bu çerçevede, yerel kültürel dinamikler ve toplumsal cinsiyet normlarının, kesişimsel deneyimlere etkisi ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı mücadeledeki rolü önem kazanmaktadır (Lombardo ve Verloo 2009). Toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yalnızca kadınlarla sınırlı kalmayıp, farklı sosyal katmanların etkileşimiyle şekillendiği görülmektedir.

Burada endekslere yönelik eleştirileri iki temel başlıkta özetlemek mümkündür. İlk olarak, bu endekslerde yer alan verilerde hangi kadınların, nasıl temsil edildiği sorgulanmaktadır. Örneğin, göçmenler gibi birçok kadının sesi, sorunları ve verisi bu endekslerde yeterince yansıtılmamaktadır, bu da kadınlara dair bilgi üretiminde bir adaletsizliğe neden olmaktadır. İkinci olarak ise, endekslerde yer alan göstergelerin, tüm kadınların yaşadıkları sorunları ve toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerin kesişimsel ve yapısal boyutunu yansıtmakta yetersiz kaldığı eleştirisi öne çıkmaktadır. Örneğin, gelişmekte olan ülkelerde toplumsal normlar ve patriyarkal yapılar nedeniyle birçok kadın maruz kaldıkları ayrımcılıkları/eşitsizlikleri tanımlamalarını ve uluslararası endekslerde temsil edilmelerini zorlaştırmaktadır.

Endeksler bu yapısal sorunları, yerel dinamikleri ve eşitsizliklerin bağlamsal ve kesişimsel boyutunu yeterince yansıtmadığından, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair bilgi üretiminde adaletsizliklerin artmasına yol açmaktadır. Bu eksiklikler, mevcut sorunların ve yapısal eşitsizliklerin sürekli yeniden üretilmesine katkıda bulunmaktadır.

Epistemik Adaletsizlik

Epistemik adaletsizlik, bilginin üretimi, paylaşımı ve dağıtım süreçlerinde bireylerin veya grupların maruz kaldığı adaletsizlikleri ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Miranda Fricker tarafından kullanılan bu kavram, epistemoloji alanında yeni bir perspektif sunmuş ve bilgi üretimindeki adaletsizliklerin toplumsal boyutlarını ortaya koymuştur. Diğer bir ifadeyle epistemik adaletsizlik, özellikle toplumsal cinsiyet, ırk, sınıf ve diğer sosyal kategorilere dayanarak *marjinalize edilen grupların bilgi süreçlerinin dışında bırakılmasını* veya bu süreçlerde *haksız yere dezavantajlı hale getirilmesini* tanımlamaktadır (Fricker 2007). Epistemik adaletsizlik kavramı, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin salt ekonomik veya politik alanla sınırlı olmadığını göstermesi ve *toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin bilgi süreçlerini* de kapsayan daha geniş bir çerçeveden ele alınmasını sağlaması açısından önemlidir. Ayrıca karmaşık yapısıyla toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin sürekliliğini sağlayan ve bu eşitsizlikleri yeniden üreten mekanizmalardan olan epistemik adaletsizlik, bu yönüyle yalnızca bireysel düzeyde etki etmekle kalmaz; aynı zamanda toplumsal düzeyde de önemli sonuçlar doğurur. Spivak (1988) ise “Mağdur Konuşabilir mi?” adlı çalışmasında epistemik şiddeti marjinalleştirilmiş seslerin susturulmasının bir sonucu olarak tanımlamış ve bu şekilde onların bilgi sistemlerini, geleneklerini ve inançlarını yok ettiğini iddia etmiştir.

Epistemik adaletsizlik, Fricker tarafından iki ana kategoriye ayrılmıştır. Bunlardan ilki *bir bireyin verdiği bilginin, bireyin kimliği nedeniyle değersizleştirilmesi veya inandırıcılığının sorgulanması anlamına gelen tanıklık adaletsizliğidir*. Bu tür epistemik adaletsizliklere, toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında sıkça rastlanılır. Bir kadının veya etnik bir azınlığa mensup bir kişinin tanıklığının, yalnızca bireyin cinsiyeti veya etnik kimliği dolayısıyla dikkate alınmaması veya değersiz görülmesi bu tür adaletsizliğe örnektir. Diğer epistemik adaletsizlik türü ise, *bir bireyin yaşadığı deneyimleri anlamlandırma ve ifade etme kapasitesinin toplumsal yapılar*

ve bilgi sistemleri tarafından sınırlandırılması anlamına gelen yorumlayıcı adaletsizliktir. Bu tür adaletsizlik de toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile yakından ilişkilidir. Bir kadının iş yerinde maruz kaldığı cinsel tacizi tanımlamakta zorlanması, özellikle kadınlar ve diğer marjinal grupların deneyimlerinin toplumsal düzeyde cinsiyetçi norm ve yapılar nedeniyle yeterince tanınmamış ve anlamlandırılmamış olmasından dolayı yorumlayıcı adaletsizliğine örnektir (Fricker 2007).

Fricker'in Epistemik Adalet yaklaşımı bilgi üretim süreçlerine ve güç ilişkilerine odaklanması bakımından önemli bir katkı olarak kabul edilmesine rağmen, ciddi şekilde de eleştirilmektedir. Epistemik adaletsizlik kavramı üzerine José Medina (2018b) ve Kristie Dotson (2014) tarafından yapılan diğer araştırmalar da toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin bilgi süreçlerindeki etkilerini geniş bir çerçeveden araştırmaktadır.

Medina, Fricker'dan farklı olarak, epistemik adaletsizliğe yönelik çok yönlü bir yaklaşım geliştirmiştir. Medina epistemik adaletin *sosyal ve bağlamsal boyutuna* vurgu yapmaktadır. Medina'ya göre, bir toplumda "tanınma" kurallarının düzgün çalışmaması durumunda, yeterince tanınmayan grupların ve bireylerin epistemik yaşamdaki katkılarının anlaşılması mümkün olmayacaktır. Bu da onların deneyimleri güvenilir bir şekilde paylaşabilecekleri ortamları kaybetmelerine neden olur (Medina 2018b). Bu yaklaşım *adaletsizliklerin bireyleri aynı şekilde değil, ait oldukları topluluğa göre etkilediğini* savunur. Medina'ya göre, toplumsal "sessizlikler" bireyselliği göz ardı ederek ve tüm sosyal bağlama genelleyerek *tek tip bir şekilde tanımlanırsa yanlış bir şekilde tarif edilir.* Medina'nın epistemik perspektifine göre, *eşitsizlik bilginin düşmanıdır* ve sosyal adaletsizlik ile epistemik adaletsizlik birbirinin iki yüzüdür. Baskı, eşitsizlik yaratır; eşitsizlik ise epistemik adaletsizliğe yol açar ve bu durum demokratik yaşamı zayıflatır (Frega 2013).

Nora Berenstain Yapısal Gaslighting (gerçeği çarpıtma) kavramından hareketle, Miranda Fricker'in yorumlayıcı adaletsizlik kavramsallaştırmasını feminist yapısal gaslighting (gerçeği çarpıtma) olarak tanımlamakta ve eleştirmektedir. Berenstain'a göre, baskı yapıları ile bu yapıların ürettiği ve meşrulaştırdığı zarar kalıpları arasındaki var olan bağlantıları belirsizleştiren kavramsallaştırmaların her biri yapısal gaslighting (gerçeği çarpıtma) olmaktadır. Diğer bir deyişle, bireyler, baskının gerçek nedenlerini, mekanizmalarını ve etkilerini belirsizleştiren ve ortadan kaldıran egemen kavramları kullandıklarında yapısal gaslighting'e (gerçeği çarpıtma) katılırlar. Yapısal baskılar, yaygın eşitsizliklerin nedenlerini baskı altındaki grupların kendi kusurlarına atfeden ve bu şekilde sürdüren güç mekanizmaları aracılığıyla devam ettirilmektedir (Berenstain 2020).

Berenstain'e (2020) göre feminist felsefenin ciddi bir "beyaz feminizm" sorunu vardır. Fricker'in (2007) kitabı, bu sorunun örneklerinden biridir. Fricker'in yorumsayıcı adaletsizlik konusundaki yaklaşımının yapısal gerçeği çarpıtma ile ilişkisi, "beyazlaştırılmış" tek yönlü bir çerçeve kullanması ve diğer kadınların katkılarını yok sayması ile ortaya çıkmaktadır (Berenstain 2020). Fricker "Beyaz Kadın'ın problemleri" yaklaşımının mükemmel bir örneğidir. Nitekim Fricker, siyah, kahverengi, yoksul ve işçi sınıfından kadınlar, yerli halklar, engelliler ve belgelenmiş yasal statüsü olmayanlar gibi belirli kadın gruplarını en savunmasız gruplar olarak *konumlandırılan yapısal koşulları* göz ardı etmektedir. Bu durum, epistemik adaletsizliğin sadece "beyaz kadınlar" üzerindeki etkisine odaklanılmasına neden olmakta ve toplumsal cinsiyetin ırkçılık, engellilik, vatandaşlık ve kapitalizmin yarattığı ekonomik savunmasızlıkla kesiştiği noktaları dikkate almamaktadır (Berenstain 2020).

Böylelikle, feminist yaklaşımla bu adaletsizliklerin farklı boyut ve etkileri analiz edilmiş ve bilgi sistemlerinin kendisinde de yapısal ve köklü değişiklikler yapılması gerekliliği vurgulanmıştır. Nitekim, toplumsal cinsiyet çalışmalarında istatistiksel yöntemlerin ve göstergelerin kullanımı, teknik

bilginin siyasi tartışmaların yerini alması gibi bir eğilim de ortaya koymaktadır. Sayısal ölçümler, bağlam ve tarih detaylarına ihtiyaç duymadan anlaşılabilir bir dünya sunmayı vadeder. Bileşenler belirli kriterlere göre karşılaştırılabilir ve sıralanabilir. Bu bilgi genellikle nesnel ve bilimsel olarak sunulur, ancak yorumlar sayılar arkasında gizli kalır ve nadiren açıkça ifade edilir (Merry 2009).

Avrupa Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi (EIGE Gender Equality Index)

20 Aralık 2006 tarihli 1922/2006 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Tüzüğü ile kuruluşu resmileşen Avrupa Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (European Institute for Gender Equality – EIGE), Avrupa Birliği (AB)'nin toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarının etkin bir şekilde uygulanması, izlenmesi, değerlendirilmesi ve teşvik edilmesi amacıyla 2007 yılından itibaren aktif bir şekilde faaliyet göstermektedir. AB ve ötesinde toplumsal cinsiyet eşitliği ve farkındalığı adına çalışmalarını yürüten EIGE'nin organizasyon şeması karar alma organı olan Yönetim Kurulu (Management Board), danışma organı olan Uzmanlar Forumu (Experts' Forum) ve çeşitli idari, mali, araştırma ve teknik birimlerin ve ekiplerin bağlı çalıştığı Direktör'den oluşmaktadır.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi'nin Kısaca Tarihçesi

EIGE'nin toplumsal cinsiyet alanında uzman araştırmacıları, analistleri, veri bilimcileri ve istatistikçilerinden oluşan, uzman ekiplerin hazırladığı bu endeks, ilk olarak 2013 yılında yayınlanmıştır. 2013'ten bu yana 2015, 2017, 2019, 2020, 2021, 2022 ve 2023 yıllarında yayınlanan Cinsiyet Eşitliği Endeksi, başta AB ülkeleri olmak üzere toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarını izlemeyi ve ilerleme kaydetmeyi hedefleyen tüm ülkelerin kullanımına açıktır. Bu

anlamda politika yapıcılar, hükümetler, akademisyenler, araştırmacılar, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası örgütler tarafından kullanılabilen bu endeks; politika yapım ve iyileştirme süreçlerine, bilimsel çalışma ve araştırmalara bilgi sağlamakla birlikte, medya ve kamuoyu düzeyinde de toplumsal cinsiyet eşitliği için farkındalık oluşturmaktadır.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi'nin Çerçevesi ve Metodolojisi

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi, toplumsal cinsiyet eşitliğini geniş bir yelpazede değerlendirmeyi öne çıkaran bir teorik çerçeve üzerine kuruludur. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet eşitliğini birbiri ile ilişkili ve çeşitli yönlerden kapsayan altı ana boyut ve iki ek boyut üzerinden 31 gösterge temelinde ölçer. Bu yönüyle uluslararası endekslerden çok daha fazla sayıda gösterge ile ön plana çıkmaktadır. “Core domains” olarak ifade edilen 6 ana boyut; çalışma (work), para (money), bilgi (knowledge), zaman (time), güç (power) ve sağlık (health)’tan oluşurken; “additional domains” olarak ifade edilen alt boyutlar; şiddet (violence against women) ve kesişen eşitsizlikler (intersecting inequalities)’ten oluşur (EIGE 2023). Bu alanlar kapsamlı bir literatür taraması ve Avrupa genelindeki cinsiyet uzmanlarıyla gerçekleştirilen açık diyalogların ardından belirlenmiştir (Permanyer 2015).

Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat), ulusal istatistik kurumları, EIGE'nin kendi veritabanı ve Avrupa Sosyal Anketi gibi özel araştırmalardan elde edilen verilerin kullanılmasıyla hesaplanan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi, tek bir kategorideki performansı değil, birden fazla kategoriye içererek daha geniş ve kapsamlı bir değerlendirme sunan karma bir endeks olup, nicel bir metodolojiye dayanmaktadır.

6 ana boyut ve 2 alt boyutta belirlenen göstergelerin ardından veri setleri oluşturulmuştur. Veriler, farklı göstergelerin farklı ölçeklerde olmasının etkilerini ortadan kaldırmak ve farklı göstergeler arasındaki

karşılaştırılabilirliği sağlamak için belirli bir standart üzerinden normalize edilmiştir. İstatistiksel analizlerde normalizasyon; farklı metriklerin aynı ölçek üzerinde karşılaştırılabilmesi için verilerin düzenlenmesi işlemi ifade etmektedir. Ardından uzman görüşü ve istatistiksel analizlerden yararlanılarak göstergelerin endeks üzerindeki etkisini belirleyen ağırlıklar, her bir göstergenin önemine göre atanmıştır. Normalize edilmiş veriler ve ağırlıklar kullanılarak her bir ana alan için bileşik skorlar hesaplanmaktadır. Her ana alanın skoru, toplam endeks skoruna katkıda bulunmaktadır. Nihayetinde, hesaplanan skorlar, AB üye ülkeleri arasındaki cinsiyet eşitliği durumunu analiz etmek ve raporlamak için kullanılmaktadır.

EIGE'nin endeksi, ülkelerin toplumsal cinsiyet eşitliği performansını 0-100 arasında bir skorla değerlendirmektedir. Yüksek skorlar, daha yüksek düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliğini ifade etmektedir. Ayrıca endeksin hesaplanmasında kullanılan çok değişkenli istatistiksel analizler, eğitim, işgücü piyasası, gelir, zaman kullanımı, güç ve sağlık gibi ana boyutlardan oluşan alt endekslerin belirli ağırlıklarda birleştirilmesi yoluyla hesaplama yapmayı sağlayan ağırlık ortalamaları olarak karşımıza çıkmaktadır. Farklı boyutlardan elde edilen verilerin birleşik bir endeks oluşturmak için dönüştürülmesi ve ağırlıklandırılması sürecinde kullanılan Temel Bileşenler Analizi (Principal Component Analysis-PCA) ve eksik verilerin tamamlanması (missing data imputation) olarak özetlenebilir (Gender Equality Index 2017, Methodological Report) (di Bella 2023).

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi'nin Diğer Endekslerle Karşılaştırması

EIGE'nin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi'ni diğer önemli uluslararası kuruluşlarca hazırlanan cinsiyet endeksleri ile karşılaştırdığımızda ilk olarak, UNDP tarafından geliştirilen Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi

(Gender Inequality Index- GII); üreme sağlığı, güçlendirme ve işgücü piyasası olmak üzere üç ana boyutta toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ölçmektedir. Küresel düzeyde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini değerlendirmek ve ülkeler arasındaki farkları vurgulamak için kullanılan bu endeks 0 ile 1 arasında değer alır. 0 tam eşitliği ifade ederken 1 maksimum eşitsizliği ifade etmektedir (UNDP t.y). Yine UNDP'nin geliştirdiği Toplumsal Cinsiyet Sosyal Normlar Endeksi (Gender Social Norms Index- GSNI); toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki sosyal normları ve önyargıları ölçerek, toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşma yolundaki engelleri belirlemeye yardımcı olmaktadır. Bu anlamda, toplumsal cinsiyet normlarının bireylerin cinsiyet eşitliğine ilişkin tutumlarını ve algılarını nasıl şekillendirdiğini değerlendirmek amacıyla oluşturulan bu endeks, toplumsal cinsiyet normlarına ilişkin tutumları 0-100 arasında bir ölçekte değerlendirmektedir. Ölçüm sonucuna göre; daha yüksek skorlar daha fazla cinsiyet eşitliğini yansıtmaktadır (UNDP t.y). Uluslararası toplumsal cinsiyet eşitsizliği endekslerinin gelişimi açıklanırken ele alındığı gibi WID, kadınların ekonomik kalkınmaya katkılarını vurgularken (Kardam 1987), GAD daha kapsayıcı bir perspektifle toplumsal cinsiyet ilişkilerinin sosyal, ekonomik ve politik boyutlarını sorgulamaktadır (Cornwall ve Rivas 2015; Beck 2017; Abou-Habib ve diğerleri 2020). Bu çerçeveden bakıldığında, UNDP'nin Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi (GII) ve Toplumsal Cinsiyet Sosyal Normlar Endeksi (GSNI) cinsiyet eşitliği ölçütlerinde kadınların güçlendirilmesini önemli bir kriter olarak ele almaktadır. Ancak GAD perspektifi dikkate alındığında, bu endekslerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğini dönüştürücü bir şekilde ele alıp almadığı sorgulanabilir. Özellikle GSNI, cinsiyet eşitliği normlarını sosyal tutumlar üzerinden değerlendirirken bu normların yapısal ve kurumsal dönüşüm boyutlarına sınırlı bir bakış sunmaktadır. Yapabilirlik yaklaşımı çerçevesinden baktığımızda ise, GII üreme sağlığı ve işgücüne katılım gibi göstergelerle kadınların hak ve fırsat eşitliğine sahip olup olmadığını ölçmekte, ancak bu göstergelerin bireylerin

yaşamlarını ne ölçüde dönüştürebildiğini analiz etmemektedir.

EIGE Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi'nin bu çalışmada ele aldığımız endekslerden temel farkı, küresel düzeyde analiz ve ölçüm sunmak yerine AB üye devletleri ölçeğinde sonuçlar sunmasıdır. Bu durum, söz konusu endekste bölgesel düzeyde ölçümlemesiyle bir avantajken, küresel düzeyde karşılaştırma yapma adına bir kısıt olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, endekste analiz edilen 27 AB üyesi her ülkede veri toplama ve raporlama standartları arasında dikkate değer farklar mevcuttur. Toplumsal cinsiyet eşitliği adına yetersiz, eksik, tutarlı ve karşılaştırılabilir veri kıtlığının küresel bir sorun olduğunu iddia etmek hatalı olmayacaktır.

EIGE Endeks'in toplumsal cinsiyet eşitliğini 6 ana boyut ve 2 alt boyutta çok boyutlu olarak ölçmesi diğer uluslararası endekslere nazaran daha geniş bir kapsama işaret etse de toplumsal cinsiyet eşitliğinin kültürel ve sosyal boyutları, endeksin ölçüm çerçevesinde yeterince ele alınmamaktadır. Yukarıda değinildiği gibi, endeksin alt boyutlarından biri olan kesişen eşitsizlikler epistemik adaletsizlik kavramı altında oldukça önemli bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu boyut, yalnızca cinsiyetin değil aynı zamanda yaş, eğitim düzeyi, ülkeye göç geçmişi gibi diğer demografik ve sosyal özelliklerin de toplumsal eşitsizlikleri nasıl etkilediğini anlamaya yönelik olarak geliştirilmiştir. EIGE endekste, endeksin diğer ana boyutlarına (çalışma, para, bilgi, zaman, güç ve sağlık) dâhil edilerek, her bir boyutta toplumsal cinsiyetin yanı sıra kesişimsel kimliklerin eşitsizlikler üzerindeki etkisi ölçülmektedir. Örneğin; sağlık boyutunda yaş ve engellilik durumunun kadınların sağlık hizmetlerine erişimini nasıl etkilediği, siyasi ve ekonomik alanda karar alma süreçlerine katılımında farklı grupların temsil durumu gibi kesişimsel faktörleri endeksin genel hesaplamasına entegre eder (EIGE 2022).

Diğer yandan, EIGE'nin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi, GAD yaklaşımına daha yakın bir perspektifle, kadın ve erkek arasındaki ilişkilerin,

ekonomik, sosyal ve politik alanlarda çok boyutlu olarak değerlendirilmesine olanak tanır. Örneğin, EIGE'nin güç (power) ve zaman (time) gibi boyutları, kadınların kamusal alandaki katılım eksikliklerini ve özel alandaki yüklerini ölçerek cinsiyet rollerinin yeniden değerlendirilmesine zemin hazırlar. Bu yönüyle, WID'nin sınırlı ekonomik odaklanmasından öte, GAD perspektifiyle toplumsal cinsiyet eşitliğinin çok daha geniş bir bağlamda analiz edilmesini mümkün kılar. Bu yaklaşımların yanı sıra, kavramsal analizlerde yer verdiğimiz yapabilirlik perspektifinden EIGE'nin Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi'ne baktığımızda diğer endekslere nazaran toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin bireylerin potansiyellerini nasıl etkilediğini değerlendirme yönünde ve bireylerin kaynaklara erişimlerinin ötesinde bu kaynaklarla ne yapabildiklerini ölçmesiyle daha geniş bir çerçeve sunduğunu söyleyebiliriz. Örneğin, UNDP'nin Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi (GII)'nde kadınların işgücüne katılımı yalnızca sayısal olarak değerlendirilirken, EIGE Endeksi'nin "zaman" boyutunda, kadınların iş ve aile yaşamında harcadıkları zamanı değerlendirmesiyle iş dışındaki zamanlarını nasıl kullanabildiklerini, kişisel gelişim, eğitim ya da sosyal katılım gibi alanlarda kendilerini ne kadar gerçekleştirebildiklerini anlamaya olanak sağlayabilir.

Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi'nin Eleştirisi

Feminist bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde, endeksin içerik ve yöntemleri bazı eleştirileri beraberinde getirmektedir. Endeksin kesişimsel eşitsizlikleri nasıl ele aldığı, feminist teorinin kesişimsellik ve yapısal eşitsizliklere dair vurgularına ne ölçüde yanıt verdiği oldukça tartışmalıdır. Verloo (2006), AB politikalarının kesişimsellik boyutunu sadece kategorik olarak ele aldığını ve bu yüzeysel yaklaşımın eşitsizliklerin gerçek boyutlarını anlamakta yetersiz kaldığını belirtmektedir (Verloo 2006). Ek olarak, Crenshaw (1989) kesişimsel kimliklerin (cinsiyet, etnisite, sınıf vb.) ayrılmaz doğasını ele

alır ve bu kimliklerin ayrı kategoriler olarak analiz edilmesinin eksikliklerini vurgular. EIGE'nin sunduğu bu kesişimsel yaklaşım feminist araştırmacılara göre, eşitsizliklerin kesişimsel dinamiklerini ve bu dinamiklerin etkileşimsel doğasını gölgede bırakmaktadır. Kesişimsellik unsurunun kategorik ve yüzeysel bir şekilde alınmasının yanında yapısal eşitsizliklerinin analizi de dikkate değer bir sınırlama olarak karşımıza çıkmaktadır. Feminist teori, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yapısal bir mesele olarak ele alır; yani bireylerin sosyal, ekonomik ve politik bağlamlarla şekillenen deneyimleri arasındaki karmaşık ilişkilere odaklanır. Toplumsal yapının analizinde kesişimsellik kuramını derinlemesine ele alan Walby (2007)'e göre, toplumsal eşitsizlikler yalnızca cinsiyet veya etnisite gibi ayrı kategorilerde değil, yapısal boyutta ele alınmalıdır.

EIGE endeksin kesişimsel eşitsizlik alt boyutunda ekonomik ve sosyal faktörlerin ayrı kategoriler olarak ele alınması, Fraser (1997) gibi feminist araştırmacıların ekonomik, toplumsal ve kültürel yapısal eşitsizliklerin birbirinden bağımsız ele alınmasının toplumsal cinsiyet eşitsizliğini anlamayı engellediği iddiası çerçevesinde tartışılabilir. Bu bağlamda, EIGE'nin endeksi eşitsizlikleri bireysel demografik veriler üzerinden ele alarak, eşitsizliklerin arka planındaki yapısal nedenlere daha sınırlı bir şekilde odaklanmaktadır. Dahası, Carastathis (2014), kesişimselliğin yalnızca toplumsal cinsiyet, ırk, sınıf gibi kategorilerin birbirini etkileyen bileşenler olarak değerlendirilmesini değil, aynı zamanda bunların toplumsal yapılarla nasıl kesiştiğinin anlaşılmasını gerektiğini vurgular. EIGE gibi TCE indekslerinin çoğunlukla evrensel bir eşitlik anlayışını dayattığını ve bireysel düzeyde ayrımcılığı ön plana çıkarırken, bireylerin etkileşimde bulunduğu kurumsal, toplumsal ve ekonomik yapıları ihmal ettiğini savunur. Ona göre bu durum, feminist eleştirinin öne sürdüğü çok katmanlı baskı dinamiklerini göz ardı etmekte, bu kategoriler toplumsal yapılardaki karşılıklı ilişkileri analiz edememekte ve endekslerin yapısal ve kesişimsel eşitsizlikleri yeterince kapsamayan yaklaşımları toplumsal cinsiyet eşitliğine ulaşmak için yeterli analitik

derinliği sunmaktadır (Carastathis 2014). Collins (2000), kesişimsellik kuramı çerçevesinde marjinal grupların karşılaştığı çoklu ayrımcılıkları analiz etmenin önemini vurgulamakta ve toplumsal cinsiyet eşitliği analizlerinde bu perspektifin eksikliğini eleştirmektedir.

Her ne kadar kesişimsellik bir değişken olarak yer alsada endekste bazı grupların ve deneyimlerin yeterince temsil edilmemesi gibi sınırlamalardan bahsetmemiz mümkündür. Özellikle, göçmen kadınlar, engelli bireyler ve diğer marjinal grupların verilerinin eksik veya yetersiz olması, endeksin kapsayıcı olmadığına ve yetersiz temsile işaret etmektedir. Yine verilerin bölgelere göre ayrıştırılmamış olması, daha az gelişmiş bölgelerdeki kadınların seslerinin duyulmamasını da beraberinde getirmektedir. EIGE'nin kesişimsel eşitsizlikler boyutunda, örneğin göçmen kadınlar veya etnik azınlıklara dair verilerin bulunması önemlidir ancak bu verilerin nasıl toplandığı ve hangi varsayımlara dayandığı üzerine düşünmek de kritik bir noktadır. Bu durum da teorik bölümde belirtilen toplumsal cinsiyete dayalı bilginin yayılımında birinci epistemik adaletsizlik boyutu olan tanıklık adaletsizliği problemine işaret etmektedir. Çünkü, feminist bilgi kuramcıları, epistemik adaletin sağlanabilmesi için bilgi üretim süreçlerinin demokratikleşmesi ve farklı toplumsal grupların bilgi üretimine dahil edilmesi gerektiğini vurgular. Medina'nın epistemik adalet anlayışı, toplumların sosyal ve bağlamsal yapılarını göz önünde bulundurmanın önemini vurgular ve tanınma kurallarının düzgün işlemediği durumlarda, marjinal grupların epistemik katkılarının anlaşılmasının imkansız hale geldiğini savunur. Bu çerçevede, göçmen kadınlar gibi kesişimsel kimliklere sahip grupların seslerinin duyulmaması, sadece veri eksikliklerinden değil, aynı zamanda toplumların yorumlayıcı topluluklara bölünmesinin ve her topluluğun farklı bir epistemik deneyime sahip olmasının sonucudur.

Medina (2018b)'ya göre, bu “sessizlikler” ve yorumlayıcı boşluklar, toplumsal bağlamdan bağımsız, tek tip bir şekilde tanımlandığında yanlış tarif edilir. Benzer şekilde, Berenstain (2020) da bu dar perspektifin, kesişimsel

kimliklerin yaratmış olduğu farklılıkların ve zorlukların anlaşılmasını engellediğini iddia eder. Berenstain, Fricker'in hermeneutikal adaletsizlik konusundaki yaklaşımını eleştirirken, bu durumun marjinal grupların epistemik katkılarının ve bilgilerinin sistematik olarak göz ardı edilmesine yol açar. Sonuç olarak, Berenstain feminist teorinin daha kapsayıcı olması gerektiğini ve kesişimselliğin, feminist analizlerin merkezine yerleştirilmesi gerektiğini savunur (Berenstain 2020). Özellikle veri eşitsizliği bağlamında bu eleştirilere baktığımızda, farklı gruplara dair veri toplama süreçlerinin yetersizliği, bu grupların yaşadığı deneyimlerin ve karşılaştıkları zorlukların yeterince temsil edilmemesine yol açar. Örneğin, cinsiyet temelli bir veri setinin, sadece beyaz kadınların cinsiyet deneyimlerine odaklanması, siyah veya göçmen kadınların yaşadığı cinsiyetle ilişkili sorunları görünmez kılar. Bu durum, kadınların cinsiyet temelli eşitsizliklere maruz kalma biçimlerini ve bu eşitsizliklerin toplumsal yapılar üzerindeki etkilerini anlamayı zorlaştırır.

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi kesişimsellik unsurunun yanı sıra, uluslararası toplumsal cinsiyet eşitsizliği endekslerinin gelişimleri açıklanırken ele alınan WID, GAD ve yapabilirlik yaklaşımı bağlamında da tartışmalı yanları vardır. EIGE Endeksi, özellikle “çalışma” ve “para” boyutlarında kadınların iş gücüne katılımı ve ekonomik güçlenmesini ele alır. WAD, kadınların üretken rollerine odaklanırken, EIGE'nin Endeksi ekonomik göstergeleri kadınları kalkınma sürecinde aktör olarak ele almaktan ziyade, sadece sayısal göstergelerle sınırlı bir şekilde değerlendirir. EIGE Endeks, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini sosyoekonomik ve kültürel dinamiklerle birlikte ele almayı öneren GAD yaklaşımına “zaman”, “güç”, ve “bilgi” gibi boyutlarda toplumsal cinsiyet rollerinin dönüştürülmesine yönelik veriler sunarak yanıt verse de, AB içindeki farklı sosyoekonomik bağlamlar adına kapsamlı bir analiz sunmadığının altını çizmek gerekir. Yapabilirlikler yaklaşımı bağlamında ise, yukarıda değinildiği gibi EIGE Endeks'in geniş bir çerçeve sunduğunu iddia etmekle beraber, bireylerin potansiyellerini

geliştirme yetilerini doğrudan ölçmektense, genellikle erişim ve katılım gibi dolaylı göstergelere odaklandığını söyleyebiliriz.

Diğer yandan, söz konusu boyutları değerlendirmek için kullanılan belirli kriterler ve göstergeler de sorgulanması gereken bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. İş boyutunda işgücüne katılım ve mesleki ayrımcılık, para boyutunda gelir farkları, bilgi boyutunda eğitim seviyeleri, zaman boyutunda bakım ve ev işleri, güç boyutunda siyasi ve ekonomik karar alma, sağlık boyutunda ise yaşam beklentisi ve sağlık hizmetlerine erişim gibi göstergeler yer almaktadır. Avrupa Birliği'nin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi'nin göstergeleri değerlendirildiğinde, her şeyden önce tamamen neoliberal bir yaklaşımla kadınların ekonomiye daha iyi entegrasyonunu hedefler bir görünümünde olduğu, herhangi bir makroekonomik eleştirinin söz konusu olmadığı görülmektedir. Bir örnekle açıklamak gerekirse, çalışma başlığı altında sadece kadınların iş gücüne katılımı ve kadın ve erkeklerin istihdam oranları değerlendirilmeye alınmaktadır. Yine zaman boyutunda ücretli ve ücretsiz işler değerlendirmeye alınırken, ekonomik güç kadınların ve erkeklerin üst düzey yöneticilik gibi pozisyonları çerçevesinde ölçülmektedir. Dolayısıyla burada bazı göstergelerin seçimi, diğer göstergelerin de dışarıda bırakılması anlamına gelmektedir. Göstergelerin bazılarının her ülkede aynı şekilde uygulanabilir olmaması ve her ülkede söz konusu göstergelerde farklı politika ve uygulamaların olması endeksin metodolojisine yönelik çeşitli sorular doğurmaktadır. Gösterge seçimlerinin metodolojiyle bağlantısı, endeksin her bir boyut için belirlediği göstergelerin, belirli ağırlıklarla bir araya getirilmesi sonucu toplam bir eşitlik skoru hesaplanmasıyla bağlantılıdır (Schmid ve Eliot 2023). Yani, göstergeler arasındaki ağırlıkların belirlenmesinde ülkeler arası politika ve uygulamaların farklılıkları bir kıstas olarak ele alınmamakta ve bu ağırlıklar ülkeler arası farklılıkları yeterince yansıtamamaktadır. Bu anlamda istatistiksel ölçümlerde nicel veriler kadar, toplumsal cinsiyet eşitliğinin niteliksel boyutlarının önemli olduğunun ve tartışılması gerektiğinin altını

çizmek gerekir. Feminist araştırmacılara göre, yalnızca nicel verilere dayalı analizler, belirli grupların sosyal ve kültürel bağlamlarının göz ardı edilmesine neden olabilir. Harding (1993), toplumsal cinsiyet araştırmalarında niteliksel verilerin önemine dikkat çeker. Harding, yalnızca nicel analizlere dayalı endekslerin toplumsal cinsiyet eşitliği hakkında eksik ve sınırlı bir bakış açısı sunduğunu savunur. Niteliksel verilerin, kadınların ve marjinalleşmiş grupların bireysel deneyimlerini, toplumsal normlara karşı duruşlarını ve sosyal yapılarla ilişkilerini anlamada kritik bir rol oynadığını ileri sürer. Ona göre, niteliksel veri eksikliği, kadınların günlük yaşamlarındaki eşitsizlikleri görünmez hale getirebilir.

EIGE endeksi, AB ülkelerinden elde edilen verilere dayanmakta olup, EIGE'nin kullandığı veri kaynakları bahsedildiği gibi çoğunlukla Avrupa'daki resmi istatistiklerden elde edilmektedir. Bu durum, epistemik adaletsizlik çerçevesinde özellikle göçmen ve azınlık grupların deneyimlerinin yeterince temsil edilmediği eleştirisine yol açar. Feminist eleştiriler, yerel topluluklardan ve sivil toplum örgütlerinden daha geniş veri kaynakları kullanılarak analizlerin kapsayıcılığının artırılabilceğini savunmaktadır (Yuval-Davis 2006). Walby (2009), toplumsal cinsiyet eşitliği çalışmalarında veri çeşitliliğinin önemini vurgular ve Avrupa merkezli verilerin sınırlılığını eleştirir. Özellikle göçmenlerin, azınlıkların ve farklı sosyoekonomik grupların yaşadığı toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin resmi istatistiklerle yeterince temsil edilmediğine dikkat çekmekte, feminist metodoloji çerçevesinde daha geniş veri kaynaklarının kullanılmasını önermektedir. Mohanty (2003) ise, verilerin kültürel ve coğrafi çeşitliliği içermesi gerektiği yönündeki vurgular ve Batı merkezli toplumsal cinsiyet analizlerine eleştirel bir bakış sunar. Özellikle azınlık grupların deneyimlerinin Batı merkezli verilerle yeterince temsil edilmediğine vurgu yapmakta ve yerel topluluklardan gelen verilerin önemine işaret etmektedir.

Feminist araştırmacıların, veri çeşitliliğinin sınırlılığine yönelik

eleştirilerini de epistemik adaletsizlik bağlamında ele almak mümkündür. Yuval-Davis ve Mohanty'nin eleştirileri, Batı merkezli veri toplama süreçlerinin marjinal grupların ihtiyaçlarını ve yaşadıkları toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini yansıtmada yetersiz kaldığını ortaya koyar. Bu durum, tanıklık adaletsizliğine yol açarak, belirli grupların deneyimlerinin dikkate alınmadığı bir bilgi üretim süreci yaratır. Göçmen, etnik azınlık ve diğer marjinal grupların toplumsal cinsiyet eşitsizliği deneyimleri, çoğunlukla ana akım veri toplama yöntemleriyle (örneğin, resmi istatistikler) sınırlı kalmakta, bu grupların deneyimlerinin ve ihtiyaçlarının mevcut bilgi sistemleri içinde anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Mohanty ve Walby'nin çalışmalarına dayanarak, yorumlayıcı adaletsizlik kavramı burada öne çıktığını iddia edebilir. Endekslerde kesişimsel kimlikler yeterince dikkate alınmadığında, toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı dar bir perspektiften ele alınmış olur. EIGE endeksinin, AB içindeki coğrafi ve kültürel çeşitliliği ne ölçüde dikkate aldığına dair somut ve ölçülebilir bir bilgiye ulaşılamaması, kapsayıcı bir toplumsal cinsiyet eşitliği analizi sunamadığı bağlamında bir diğer eleştiri olarak öne sürülebilir.

Sonuç olarak, EIGE ve diğer uluslararası kuruluşlarca hazırlanan TCE endekslerine yönelik eleştirel literatür oldukça kısıtlı olmakla birlikte, bu araştırmada endeks hesaplanması ve ölçümünün teknik boyutundan ziyade EIGE endeksin verileri, göstergeleri, boyut ve kapsamı adına özgün bir değerlendirme ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu anlamda EIGE'nin endeksinin hem güçlü yönleri hem de geliştirilmesi gereken alanları olduğunu iddia etmemiz mümkündür. Öncelikle AB ölçeğinde her ülkenin yetersiz, eksik ve güvenilir veri sorununa yapısal ve prosedürel çözümler getirilmeli ve endeksin metodolojisine yönelik istatistiki ve teknik analizlerin ötesinde daha derinlemesine bir anlayış geliştirilmelidir.

EIGE endeksinin, AB düzeyinde toplumsal cinsiyet eşitliğinin daha etkin bir şekilde izlenmesi ve teşvik edilmesi adına sunduğu önemli katkıların altını çizmekle beraber, AB'nin bu alanda kadın sivil toplumuna ve toplumsal cinsiyet

eşitliği konusundaki araştırma ve çalışmalara yönelik destek ve çabalarını artırması gerektiğini söyleyebiliriz. Ancak, AB ülkelerinde, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik hükümet politikaları farklılığından kaynaklı olarak veri kalitesi ve tutarlılığındaki farklar, endeks ölçüm sonuçlarına eleştirel bakış ve soruları da beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet eşitliğinin ölçümü konusunda bölgesel ve uluslararası karşılaştırmaların avantaj ve dezavantajları, bu çalışmanın sınırlarını aşmakla birlikte, yeni bir araştırma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç

Göstergeler, özellikle sıralama ve sayısal veriler kullananlar, nesnel bir doğruluk izlenimi vererek karşılaştırmaları kolaylaştırır. Göstergelerin gücünün temel boyutlarından biri, karmaşık ve bağlama bağlı değişken olguları açık, net ve kişisel olmayan ölçümlere dönüştürme iddialarıdır. Göstergeler, kolayca erişilebilen ve standartlaştırılmış bilgi biçimleri üretme teknolojisi olarak işlev görür. Ancak, bu göstergeler genellikle politik ve kuramsal kökenlerini, sosyal değişim ve aktivizmle ilgili birçok farklı teorik yaklaşımı göz ardı etmeleri ve anaakım Batı merkezli kavramsallaştırmaları sürekli yeniden üretmeleriyle eleştirilmektedir. Ayrıca, ölçme ve sayma yöntemleri de genellikle şeffaf değildir. Dolayısıyla istatistiksel ölçümler ve göstergeler bilgi üretiminde çok önemli araçlar haline gelmiştir ve yeni kategoriler oluşturur. Öyle ki bir gösterge, ölçtüğü olguyu yaratabilir; yani, ölçüm süreci, olgunun kendisini şekillendirebilir. Dahası, sayımı yapılacak veriler, hangi grupların ve organizasyonların bu sayımı yapma kapasitesine sahip olduğuna bağlıdır (Merry 2009).

Mevcut küresel endeksler incelendiğinde, Küresel Kuzey'deki kadınların ekonomik fırsatlar, eğitim ve sağlık açısından genellikle "iyi durumda" olduğu, *benzer ekonomik gelişmişlik seviyesine sahip ülkeler*

arasında ise çok az düzeyde farklılıkların olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum, özellikle endekslerin cinsiyet farklarına (örneğin, Dünya Ekonomik Forumu'nun Küresel Cinsiyet Uçurumu Endeksi gibi) odaklanmak yerine, mutlak başarı düzeylerini (örneğin, EIGE'nin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Endeksi gibi) dikkate aldığı durumlarda geçerlidir. Diğer bir deyişle, EIGE indeksinde olduğu gibi, farklı göstergelerin ve kavramsal çerçevelerin kullanılmaması, benzer ekonomik gelişmişlikteki kadınları sürekli olarak "iyi durumda" göstererek, bir epistemik adaletsizliğe neden olmakta, toplumsal cinsiyete dayalı birçok farklı alt alanın incelenmesine ve ihtiyaç duyulan alanlarda ilerlemeye bizzat engel oluşturabilmektedir.

Kaynakça

- Abou-Habib, Lina, Valeria Esquivel, Anne Marie Goetz, Joanne Sandler ve Caroline Sweetman. "Introduction: Gender, development, and Beijing +25," *Gender & Development* 28, no. 2, (2020): 223-237.
- Arat, Zehra F. Kabasakal. "Feminisms, women's rights, and the UN: Would achieving gender equality empower women?" *American Political Science Review* 109 no.4, (2015): 674-689.
- Bardhan, Kalpana, and Stephan Klasen. "UNDP's gender-related indices: A critical review," *World Development* 27, no.6 (1999): 985-1010.
- Beetham, Gwendolyn, and Justina Demetriades. "Feminist research methodologies and development: Overview and practical application," *Gender & Development* 15, no.2 (2007): 199-216.
- Beck, Erin. "What a feminist curiosity contributes to the study of development," *Studies in Comparative International Development* 52, (2017): 139-154.
- Berenstain, Nora. "White feminist gaslighting," *Hypatia* 35, no.4 (2020): 733-

758.

- Beteta, Hanny Cueva. "What is missing in measures of women's empowerment?" *Journal of Human Development* 7, no. 2 (2006): 221-241.
- Bongaarts, John. "Population policy options in the developing world," *Science* 263.5148 (1994): 771-776.
- Carastathis, Anna. "The concept of intersectionality in feminist theory," *Philosophy compass* 9, no. 5 (2014): 304-314.
- Chant, Sylvia. "Re-thinking the 'feminization of poverty' in relation to aggregate gender indices," *Journal of Human Development* 7, no. 2 (2006): 201-220.
- Collins, Patricia Hill. *Black feminist thought: Knowledge, consciousness, and the politics of empowerment* (2. Basım Routledge, 2000).
- Cornwall, Andrea, and Althea-Maria Rivas. "From 'gender equality and 'women's empowerment' to global justice: reclaiming a transformative agenda for gender and development." *Third World Quarterly* 36, no.2 (2015): 396-415.
- Crenshaw, Kimberlé, "Demarginalizing the intersection of race and sex: A Black feminist critique of antidiscrimination doctrine," in *Feminist theory and antiracist politics* (University of Chicago Legal Forum, 1989, 139-167).
- di Bella, Enrico. "The Main Indicators of Gender (in) Equality." *Measuring Gender Equality* (2023): 61.
- Dotson, Kristie. "Conceptualizing epistemic oppression." *Social Epistemology* 28, no.2 (2014): 115-138.
- Ellsberg, Mary, Henrica AFM Jansen, Lori Heise, Charlotte H. Watts ve Claudia

Garcia-Moreno. “Intimate partner violence and women’s physical and mental health in the WHO multi-country study on women’s health and domestic violence: An observational study. *The Lancet* 371, no. 9619, (2008): 1165–1172.

EIGE. Gender Equality Index Report (European Institute for Gender Equality, 2022), <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2022> (Son erişim tarihi: 7.11.2024).

EIGE. Gender Equality Index Report (European Institute for Gender Equality, 2023), <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2023> (Son erişim tarihi: 7.11.2024).

Folbre, Nancy. “Measuring care: Gender, empowerment, and the care economy,” *Journal of Human Development* 7, no. 2, (2006): 183-199.

Frega, Roberto. “José Medina, The Epistemology of Resistance.” *European Journal of Pragmatism and American Philosophy* 5, no. 1 (2013): 352.

Fricke, Miranda. *Epistemic injustice: Power and the ethics of knowing* (Oxford University Press, 2007)

Fraser, Nancy. *Justice interruptus: Critical reflections on the “postsocialist” condition* (New York: Routledge, 1997).

Harding, Sandra “Rethinking standpoint epistemology: What is ‘strong objectivity’?” L. Alcoff ve E. Potter (der.) içinde *Feminist epistemologies* (49–82) (Routledge, 1993).

Hausmann, Ricardo. “The global gender gap report 2008.” World Economic Forum, 2008. <https://www.weforum.org/publications/global-gender-gap-report-2006/> (Son erişim tarihi: 07.11.2024)

Jaquette, Jane. S. Women/gender and development: “The growing gap between theory and practice”. *Studies in Comparative International Development*,

52, (2007): 242–260.

Kardam, Nüket. “Social theory and women in development policy”. *Women & Politics* 7, no.4, (1987): 67–82.

Klasen, Stephan. UNDP’s gender-related measures: Some conceptual problems and possible solutions. *Journal of Human Development* 7, no.2, (2006): 243–274.

Lombardo, Emanuele., & Verloo, Mieke. Institutionalizing intersectionality in the European Union? *International Feminist Journal of Politics* 11, (2009): 478–495.

Medina, Jose. Misrecognition and epistemic injustice. *Feminist Philosophy Quarterly* 4, no.4 (2018b).

Merry, Sally. “Engle. Measuring the world: Indicators, human rights, and global governance.” *Proceedings of the ASIL Annual Meeting*, no.103, (2009): 239–243.

Mohanty, Chandra Talpade “Under Western Eyes” revisited: Feminist solidarity through anticapitalist struggles”, *Signs: Journal of Women in Culture and Society* 28, no.2, (2003): 499–535.

OECD. SIGI 2019 global report: Transforming challenges into opportunities. Social Institutions and Gender Index (OECD Publishing, 2019). <https://doi.org/10.1787/bc56d212-en> (Son erişim tarihi: 07.11.2024)

Permanyer, Inaki. “A critical assessment of the UNDP’s Gender Inequality Index”. *Feminist Economics* 19, no.2 (2013a): 1–32.

Permanyer, Inaki. “Why call it “equality” when it should be “achievement”? A proposal to un-correct the “corrected gender gaps” in the EU Gender Equality Index”. *Journal of European Social Policy* 25, no.4 (2015): 414–430.

- Permanyer, Iñaki. “Are UNDP indices appropriate to capture gender inequalities in Europe?” *Social Indicators Research* 110, no.3 (2013b): 927-950.
- Schmid, Caitlin. B., & Elliot, Mark. “Why call it equality?” revisited: An extended critique of the EIGE Gender Equality Index. *Social Indicators Research* 168, no.1, (2023): 389–408.
- Schmid, Caitlin B, Rose Cook ve Laura Jones. “Measuring Gender Inequality in Great Britain: Proposal for a Subnational Gender Inequality Index,” *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society* 30, no 2, (2023): 580–606.
- Schüler, Dana. “The uses and misuses of the gender-related development index and gender empowerment measure: A review of the literature”. *Journal of Human Development* 7, no.2 (2006): 161–181.
- Sen, Amartya. *Equality of what? The Tanner Lecture on Human Values*. (Stanford University, 1979). https://ophi.org.uk/sites/default/files/Sen-1979_Equality-of-What.pdf (Son erişim tarihi: 07.11.2024)
- Spivak, Gayatri. C. “Can the subaltern speak?” In C. Nelson & L. Grossberg (Eds.), *Marxism and the interpretation of culture*, (University of Illinois Press 1988), 271–313
- UNDP Human Development report 2010: The real wealth of nations: Pathways to human development, (New York: UNDP, 2010)
- UNDP The Missing Piece: Valuing women’s unrecognized contribution to the economy, 2024, [https://www.undp.org/latin-america/blog/missing-piece-valuing-womens-unrecognized-contribution economy#:~:text=Valued%20at%20an%20hourly%20minimum,GDP%2C%20amounting%20to%2011%20trillion.](https://www.undp.org/latin-america/blog/missing-piece-valuing-womens-unrecognized-contribution-economy#:~:text=Valued%20at%20an%20hourly%20minimum,GDP%2C%20amounting%20to%2011%20trillion.) (Son erişim tarihi: 07.11.2024)
- UNDP (t.y.). Gender Inequality Index. <https://hdr.undp.org/data-center/>

thematic-composite-indices/gender-inequality-index#/indicies/GII (Son erişim tarihi: 07.11.2024)

UNDP (t.y.). Gender Social Norms Index. <https://hdr.undp.org/gender-social-norms-index> (Son erişim tarihi: 07.11.2024)

Unterhalter, Elaine. “Fragmented frameworks? Researching women, gender, education, and development”. In *Beyond Access Developing Gender Equality in Education*, (2005): 13–35.

Uyan Semerci, P. “Dev ve cüce aynı yolda: Yoksulluk ve pozitif özgürlükler”. In P. Uyan Semerci (Ed.), *İnsan hakları ihlali olarak yoksulluk*, (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010), 1-21.

Verloo, Mieke. “Multiple inequalities, intersectionality and the European Union”. *European Journal of Women’s Studies* 13, no.3 (2006): 211–228.

Verloo, Mieke., & van der Vleuten, A. *The discursive logic of ranking and benchmarking: Understanding gender equality measures in the European Union*. (1. Basım Routledge, 2009)

Walby, Sylvia. “The concept of intersectionality: A new approach to social structure?” *Sociology* 42, no.5 (2007): 1069–1086.

Walby, Sylvia. *Globalization and inequalities: Complexity and contested modernities*, (SAGE Publications, 2009).

World Economic Forum. *Global gender gap report 2022*. <https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2022> (Son erişim tarihi: 07.11.2024)

Yuval-Davis, N. “Intersectionality and feminist politics”. *European Journal of Women’s Studies* 13, no.3 (2006): 193–209.